18. lokakuuta 2023
Kirjallinen asiantuntijalausunto
BIOS-tutkimusyksikkö

Eduskunnan talousvaliokunta

Asiat:
E 32/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n kestävän rahoituksen taksonomian delegoidut asetukset
E 33/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto koskien kestävän rahoituksen kehystä, joka toimii käytännössä, Komission suositus kestävään talouteen siirtymistä varten annetun rahoituksen helpottamiseksi ja muut tiedonantoon liittyvät asiakirjat.

Lausunnon pääsanomat:

- EU:n kestävän rahoituksen kehyksen tavoitteena on tukea Euroopan vihreää siirtymää allokoimalla yksityistä pääomaa tehokkaammin hankkeisiin, joiden myötä talouden ja yhteiskunnan rakenteet muuttuvat ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviksi. Kehyksen tarpeellisuus nykyisten suurten, monimutkaisten yhteiskunnallisten haasteiden ja monikriisin määrittämissä olosuhteissa on ilmeinen. (E33/2023)
- Kestävyyshaasteeseen vastaaminen on käytännössä valtava investointiprojekti, jossa pyritään uudistamaan yhtä aikaa useita yhteiskunnallisia järjestelmiä (mm. energiantuotanto, liikenne, ruoantuotanto, rakentaminen, teollisuustuotanto). Komission arvio 700 miljardin euron vuotuisista lisäinvestoinneista EU:n vihreän siirtymisen tavoitteiden saavuttamiseksi on oikeansuuntainen. (E33/2023)
- EU:n vihreän rahoituksen taksonomia eli käytännössä yrityksille säädetty vastuullisuusstandardi on ollut tärkeä aloite ohjatessa yksityistä pääomaa uusiin, vihreän siirtymän edellyttämiin kohteisiin. Taksonomian toimeenpano ja vaikutukset ovat kuitenkin vielä auki, ja on todennäköistä, että nykyisiä ohjauskeinoja voimakkaampia mekanismeja tarvitaan yksityisen pääoman ohjauksessa. (E33/2023)
- Euroopassa ei pidä tuudittautua yksityisen pääoman ohjaamisen onnistumiseen, vaan suorat julkiset investoinnit, jotka edistävät siirtymäpolitiikkaa ja kestävyysmurrosta, on pidettävä koko ajan keinovalikoimassa, ja niitä on tehtävä laajassa mitassa, jotta kestävyystavoitteet saavutetaan niille annetussa aikaraamissa. (E33/2023)
- EU:n taksonomia ja muut yksityisen pääoman ohjauksen välineet ovat jatkuvan poliittisen vaikuttamisen kohde, mikä todennäköisesti heikentää niiden vaikuttavuutta. Suomen ei pitäisi kansallisesti ottaa tiukkoja kantoja yksityisen pääoman ohjaamisen sääntelyyn, vaan pitäytyä tiedepohjaisuudessa ja etsiä kompromisseja, jotka kokonaisuudessaan edistävät Euroopan vihreää siirtymää. (E32/2023)

EU:n kestävän rahoituksen kehyksen kehittämisen perusperiaatteita (E33/2023)

EU:n kestävän rahoituksen kehyksen tavoitteena on tukea Euroopan vihreää siirtymää allokoimalla yksityistä pääomaa tehokkaammin hankkeisiin, joiden myötä talouden ja yhteiskunnan rakenteet muuttuvat ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviksi. Keskeisenä sisällöllisenä tavoitteena on Euroopan hiilineutraalisuus 2050-luvulla sekä talouden kestävyyden syvällisempi vahvistaminen. BIOS-tutkimusyksikkö pitää ilmeisenä, että tämän kaltaista kehystä tarvitaan nykyisten suurten, monimutkaisten yhteiskunnallisten haasteiden ja monikriisin määrittämissä olosuhteissa. Toisin sanoen, yksityinen pääoma on saatava täysimääräisesti mukaan vihreän siirtymän edistämiseen.

Käytännössä kestävyyshaasteeseen vastaaminen on valtava investointiprojekti, jossa pyritään uudistamaan yhtä aikaa useita yhteiskunnallisia järjestelmiä (mm. energiantuotanto, liikenne, ruoantuotanto, rakentaminen, teollisuustuotanto). Komission arvio 700 miljardin euron vuotuisista lisäinvestoinneista EU:n vihreän siirtymisen tavoitteiden saavuttamiseksi on oikeansuuntainen. Mitä tiukemmaksi tavoitteet asetetaan esimerkiksi resurssienkäytön ja luontokadon torjumisen näkökulmasta, sitä suuremmasta investointihaasteesta on kyse. Kunnianhimoinen ekologinen jälleenrakennus tarkoittaa käytännössä sitä, että tulevat vuodet Euroopan talous pyörii investointien ehdoilla ja kulutushyödyketuotannosta voidaan joutua siksi tinkimään. Kestävän rahoituksen kehyksellä voi olla keskeinen asema talouden tuotanto- ja kulutusrakenteiden ohjaamisessa vaadittuun suuntaan.

EU on ollut yksityisen rahoituksen ohjaamisessa edelläkävijä. EU:n vihreän rahoituksen taksonomia eli käytännössä yrityksille säädetty vastuullisuusstandardi on ollut tärkeä aloite ohjatessa yksityistä pääomaa uusiin, vihreän siirtymän edellyttämiin kohteisiin. Vaikka EU:n komissio on pystynyt raportoimaan jonkinlaisista myönteisistä tuloksista, käytännössä taksonomian toimeenpano ja vaikutukset ovat kuitenkin vielä auki. On todennäköistä, että nykyisiä ohjauskeinoja voimakkaampia mekanismeja tarvitaan yksityisen pääoman ohjauksessa – esimerkiksi luottoluokitusvälinettä, jota EU:n komissio ei tässä vaiheessa kauttaan enää aio edistää. Myös Euroopan keskuspankin rooli ja vihreän keskuspankkirahoituksen mahdollisuudet tulisi jatkuvasti pitää mielessä, kun kestävän rahoituksen kehystä kehitetään nykyisestä eteenpäin.

Vaikka yksityisen pääoman uudelleenallokointi kestävien hankkeiden suuntaan on tärkeää, yksityisen pääoman ohjaamisen onnistumiseen ei pidä Euroopassa tuudittautua siinä määrin, että suorat julkiset investoinnit unohdetaan keinovalikoimasta. Suoria julkisia investointeja, jotka edistävät siirtymäpolitiikkaa ja kestävyysmurrosta, on sen sijaan tästä eteenpäin lisättävä, jotta kestävyystavoitteet saavutetaan niille annetussa aikaraamissa. Tiedeperustainen siirtymäpolitiikan ohjaus ja teollisen kestävyyssiirtymän suunnittelu ovat välineitä, joiden kautta julkiset kestävyysinvestoinnit sekä niitä tukevat yksityiset investoinnit saadaan oikeassa mittakaavassa ja oikeissa kohdissa taloutta ja yhteiskuntaa toteutettua.

Kommentti Suomen kantaan EU:n kestävän rahoituksen taksonomian delegoiduista asetuksista (E32/2023)

On selvää, että jatkossakin EU:n taksonomia ja muut yksityisen pääoman ohjauksen välineet ovat jatkuvan poliittisen vaikuttamisen kohde, mikä todennäköisesti heikentää niiden siirtymäpoliittista vaikuttavuutta. Tämä johtuu siitä, että erilaiset polkuriippuvuudet ja saavutettujen etujen puolustaminen pyrkivät säilyttämään pikemminkin vanhaa kuin luomaan uutta epävarmoissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Tämän vuoksi kestävän rahoituksen kehittämiselle tarvittaisiin määrätietoinen ja progressiivisia, tiedepohjaisia kompromisseja hakeva ote, jota EU:n komissio onkin silloin tällöin osoittanut. Myös EU-valtioiden tulisi tukea tällaista visiota kaikin tavoin.

Siksi voi olla ongelmallista, jos Suomi valtiona ottaa kansallisesti tiukkoja kantoja yksityisen pääoman ohjaamisen sääntelyyn. Esimerkiksi Suomen kanta EU:n kestävän rahoituksen taksonomian delegoiduista asetuksista tulisi ajatella kansallista etua laajemmasta perspektiivistä, eikä esimerkiksi metsämaalle rakentamisen jättämistä taksonomian ulkopuolelle tulisi vastustaa vain sillä perusteella, että Suomessa on paljon metsää. Kaikissa rahoituskehystä koskevissa neuvotteluissa olisikin syytä rakentaa kompromisseja, jotka kokonaisuudessaan edistävät Euroopan vihreää siirtymää ja Suomen tulisi proaktiivisesti kyetä tarjoamaan kestävyyttä edistäviä aloitteita näihin neuvotteluihin.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö

Lisätietoja:

Ekonomisti, tutkija Jussi Ahokas
jussi.ahokas@bios.fi
044-9481484

BIOS on itsenäinen monitieteinen tutkimusyksikkö, joka tutkii ympäristö- ja resurssitekijöiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan – talouteen, politiikkaan, kulttuuriin – ja kehittää päättäjien ennakointikykyä. BIOS pyrkii tutkimustyöllään tukemaan ekologisen jälleenrakennuksen edellytyksiä Suomessa ja maailmassa.